

fortor, el tuf dels llums» (DAG., § 2; Moll, AORBB III, 42), ribag. «cosa dolenta, o molt molestosa» (AlcM I, § 2);⁵ en aquest sentit, a Bonansa, i pronunciat encara en la forma plena i etimològica *faró*: amb la frase «quina *faró* són aguista canalla» (evidentment mal reportat en la increïble forma *quin faró*); en fi en el lleidatà Joan Santamaria *faró* (cita d'AlcM) deu ser encara la bonior, el brogit, el *brouhaha* de la multitud, «la innúmera *faró* que sota aquell hi van a xalar-se», més aviat que la multitud mateixa, cf. el cat. *munió* < 10 *BONIOR*.

A la llarga, però, aquest mot, per influència de l'etimologia popular que tendia a fusionar-lo amb el *faró* 'fanal' anà prenent, en els escriptors, una connotació d'ordre cada cop més visual, tirant a pendre sentits com el de 'resplendor' (i encara, observem, així i tot, el matís de 'claror fantasmal, resplendor astral' que el condiciona): «tanmateix, d'ençà que hai afegit oli a sa llàntia, es ble de sa meva ànima fa tota una altra *faró*», «ja comprenc que no sou d'aquest món, perquè la pasta dels habitants d'ací baix no treu *faró* de xinxeta, com la del vostre cos», «no es pot afinar bé des de tan lluny i amb aquesta mala *faró* de quart de lluna», «veuen una lluern a el prat, i un estel en el firmament: n'hauen la impressió d'una mateixa llum, d'unes mateixes dimensions de *faror*, i això basta», JRuyra (*Pinya de R. II*, 105; *La Parada*, pp. 142, 48; *Misc. Prat de la Riba I*, 152); «Fugi el cometa, nunci trist, / i tot estel, qui amb la *faror* / de Sírius crema, ja de Crist / caiga vençut per l'esplendor!», Costa i Llobera (*Misc. Prat de la Riba I*, 283; «a la *faror* dels estels, / quin gust tombar-se d'esquena!», Guasp (*IdOr IX*, 140).

Justament és amb aquest significat precís de 'flamareig' o 'resplendor sorda' que ja apareix un cop, en el S. xv, parlant de l'asbest: «pedra preciosa axí apellada per los lapidarís, la qual se troba en lo regne de Archàdia, la virtut de la qual és que una vegada inflamada jamay no se apaga, ans lo seu *faró* és perpetuall» en el *Pecador Remut* de Felip de Malla (citat 40 *DAG.*, s. v. *abastón*).

En tot cas, que aquesta grafia amb *-r*, dels escriptors cultes, és un afegit merament analògic i a posteriori, no podem pas dubtar-ne; i fins sembla com si el poble n'hagués servat certa consciència tradicional, vist que els derivats no els formava amb *-r* sinó sense res (*faror* > *farover*), com escauria a l'antecedent grec *φάρος* o bé en *-n* segons la regla general catalana de la gran part dels mots en *-ó* i en *-ATONE*: a Capdepera els emparellats i habitants del Far (la gran *farola* del septentrí mallorquí) es diuen encara *as farovés* (1969), a Eivissa els *faroners*: «Oh Tagomago, sentinella nu, / que amb ribes circueix el *faroner*»⁶ (F. Josep Mayans, en el *Lli. d'Eivissa* de Villangómez, p. 114); *faronera* 'fogueres d'alimara' a Tortosa: «lo cap de guaita, a la punta mateixa de Coll Redó, feia *faronera* en dies en què 'ls pirates traidors, famolencs per eixes platges udolaven ---», Vergés Paulí (*Espurnes v*, 175).

Farol ha obtingut més o menys acceptació en terres 60

valencianes, suposo per contagi castellà: *farolet* 'fanallet' (CastPna., 1961); *farol* en el sentit translàtic castellà de 'jactancios, saberut': «ficar-se en camisa d'onze vares y en carrer que no trau cap: este és el modisme que, de bones a primeres, li sòlen encaixar al qu'és *farol* y la vòl tirar de dotor», MGadea (*T. del Xè I*, 388); i a aquest propòsit recordo la versemblança de la teoria que veu en això una convergència amb el mot d'argot fr. *faraud* de significats anàlegs, possiblement a identificar amb l'argot ant. *faraud* «concierge de prison», *farot* «monsieur» (1728), i *pharo* «gouverneur d'une ville» (1628) (Sainéan, *Sources de l'Argot ancien II*, 344), que en definitiva sembla resultar d'un ús pedantesc, per part dels clerics vagantes o èmuls de Villon, comparant amb el nom del *Pharao* d'Egipte. És versemblant que d'un **alfarol*, identificable amb *farol* ('fatxenda' 'mocador de cap' o 'fanallet'), vingui el val. *eufèrol*, que Sanelo (76v) registrava com a «carnicol».

Faraonejar. Faraonera. Farell [1360]⁷ «un pensament de perspectives profundes, damunt del qual voldria projectar ara l'humil *farell* de les meves investigacions sobre l'esperit de finesa», Coromines (*L'Esperit de Finesa x*, en *Revisió de valors del S. XIX*, p. 177, i així ja en l'autògraf). *Farolejar; faroler; farolera. Faraoneig; faronejar; faroner; faroneria. Enfarolada*.

¹ Al qual alludeix el nom del cavaller *Boca-de-Far* en *Curial e Güelfa*. — ² Amb la qual, però, seria inexcusable de confondre l'ús que s'ha fet recentment de *faró* en pobles de la costa, el qual és un mer castellanisme: p. ex. el de la punta del Llobregat, el de Cullera, el dels caps de la Nau i del Mongó, el de Sant Sebastià de Palafrugell, etc. En aquest, resta *el far d'a san sàbàstia*, ben viu encara, i únic fins c. 1930. Sovint en alguns substituït pel més inequívoc *farola* (infra), que en el del Llobregat ja devia ser més fort c. 1890 (pel que jo senia contar a l'oncle i el pare); jo, cap a 1915, ja no en vaig aconseguir d'altre, quan m'atipava de peix de riu a «Ca l'Anguiler». A Cullera m'explicaven (1962) que fins feia poc s'havia dit *farola* (que avui reula allí davant *faró*); tant a Alacant com a Santa Pola constato *faròla*, sigui com a nom del cap, sigui de la torre mateixa (1963). — ³ *Fáro* alguns a Borén i a Rodés, però no a Surp, Espot, Isil i en aquells pobles mateixos, que mantenen la forma pura (1957). *Fóro* a la Vall de Gistau (a San Juan, però no Gistaín, etc.): «al eskureθio enθendēban un *fóro* en La Falla»: < PHARUS X FOCUS. — ⁴ Amb la mateixa reducció dissimilatòria que en el cast. *fragante, fragancia*, només que ací es complicaria amb una evolució comparable amb la del cat. *flairar*, i sense la metàtesi de *r* subsequent, que sobrevingué després en castellà. — ⁵ En aquest, per desgràcia, amb una lamentable i grollera confusió, dins l'article dedicat als Faraons d'Egipte (!). — ⁶ Qui sap si per això s'explica la confusió que a Portocolom semblava fer el meu informador, entre *faró*=*far* i *faralló* 'rocassa alta voltada de mar' (1964). — ⁷ «Guar-